

Latvijas Okupācijas muzejs

Līdzfinansē
Eiropas Savienības programma
“Erasmus+”

PERLSI

SOLUTION AND IMPACT

Latvijas Okupācijas muzejs

Paulis Lazda,

viens no muzeja dibinātājiem

Ievads

Latvija bija okupēta vairāk nekā piecdesmit gadu. Šais piecdesmit gados Latviju okupēja trīs reizes. Divas reizes Latviju okupēja Padomju Savienība. Vienu reizi Latviju okupēja nacistiskā Vācija. Šī grāmata Latvijas Okupācijas muzejā stāsta par okupācijas gadiem.

Latvijas okupācija

Okupācijas laiks Latvijai bija ļoti smags. Notika politiskas vajāšanas un slepkavības, daudzi mira Otrajā pasaules karā, vēl daudzus cilvēkus izsūtīja uz Sibīriju. Cilvēki ļoti baidījās skaļi teikt savu viedokli vai protestēt.

Otrā pasaules kara beigās daudzi cilvēki aizbēga no Latvijas. Viņi bēga no Staļina režīma un bargajiem sodiem. Šo cilvēku vietā uz Latviju atveda cilvēkus no plašās Padomju Savienības. Tie bija strādnieki, kas cēla jaunas rūpnīcas. Atvestie cilvēki neprata latviešu valodu, viņiem bija sveša Latvijas kultūra un tradīcijas.

Okupācijas varas noteica savu kārtību. Latvijas vēsturi pārveidoja. Cilvēki Latvijā un Padomju Savienībā dzīvoja norobežoti no apkārtējās pasaules. Rietumeiropā, Amerikā un Austrālijā cilvēki pēc kara sāka dzīvot labāk. Šajās valstīs attīstījās ekonomika un sabiedriskā dzīve. Latvija kā Padomju Savienības Republika neattīstījās. Rietumos Latviju aizmirsā un vairs nepieminēja vēstures grāmatās.

Kartēs Latvija nebija iezīmēta kā atsevišķa valsts. Arī Lietuva un Igaunija nebija iezīmētas kā atsevišķas valstis. Visas trīs Baltijas valstis bija Padomju Savienībā.

Padomju Savienības laikā Latvijā par okupāciju nerunāja. Padomju Savienība neatzina okupācijas faktu. Vēstures grāmatās skolēniem un studentiem mācīja, ka Latvija pati gribēja iestāties Padomju Savienībā. Bet tā nebija patiesība. Arī tagad okupācijas faktu daudzi cilvēki Latvijā neatzīst. Taču okupācija ir jāsaprot un jāatzīst. Tas ir svarīgi visiem cietušajiem un viņu ģimenēm, arī nākamajām paaudzēm. Turklāt par okupāciju vainīgajiem ir jāuzņemas atbildība.

Okupācija uz ilgiem gadiem atņēma Latvijai brīvību. Cilvēki bija apspiesti un nedrīkstēja brīvi runāt, domāt un rakstīt.

Latvijas vēsture ir sarežģīta. Taču valsts vēsture ir jāzina un jāsaprot. Tas ir svarīgi. Bez vēstures nav nākotnes.

Kā radās Latvijas Okupācijas muzejs?

Ideja par Latvijas Okupācijas muzeju radās 1993. gadā. Cilvēki rakstīja Kultūras ministrijai iesniegumu ar lūgumu nodibināt Okupācijas muzeju.

Bez vēstures pamatiem latviešu nākotne ir apdraudēta. Amerikāņu filozofs Džordžs Santajana teica: ja cilvēki aizmirst vai ļauj sev nolaupīt vēsturi, tad viņiem būs šī vēsture jāatkārto. Bet angļu rakstnieks Džordžs Orvels brīdināja: bez pagātnes nav nākotnes.

Muzeja mērķi

Muzejam ir trīs mērķi:

- skaidrot okupācijas laiku;
- atcerēties okupācijas upurus;
- glabāt dokumentus un atmiņas.

Svarīgākais muzeja mērķis ir parādīt un skaidrot okupācijas laiku. Okupācija sākās, kad Vācija un Padomju Savienība sadalīja Eiropu. Okupācija beidzās, kad sabruka Padomju Savienība. Okupācijas laikā Latvija zaudēja cilvēkus un materiālās vērtības. Okupācija degradēja Latvijas kultūru, valodu un sabiedrību.

Ir jāatceras un jāpiemin okupācijā nogalinātie un izsūtītie Latvijas cilvēki.

Ir jāsavāc dokumenti, vēstules un atmiņas par okupācijas gadiem. Tie ir jā saglabā nākamajām paaudzēm.

Muzeja iecere

Muzejs parāda vairākus principus:

- Latvija ir oficiāli atzīta valsts;

- Latvijai atņēma neatkarību;
- Latviju okupēja Padomju Savienība un nacistiskā Vācija;
- par okupācijas noziegumiem ir atbildīgs Staļina un Hitlera režīms, nevis kāda konkrēta tauta;
- Latvijas vēsture ir saistīta ar pasaules vēsturi.

Vispirms Latvijai neatkarību atņēma Padomju Savienība. Pēc tam Latviju okupēja nacistiskā Vācija. Tā nebija atbrīvošana! Latviju nosauca par Ostlandi un uzskatīja par vienu no Vācijas zemēm. Latvijas vietējai valdībai nebija nekādas varas.

Padomju Savienība un nacistiskā Vācija iznīcināja Latvijas valsts kārtību un tradīcijas. Arī atsevišķi latvieši sadarbojās ar okupācijas varām un izdarīja noziegumus. Muzejs skaidro šādus notikumus gan vācu, gan padomju okupācijas laikā.

Muzejs saista Latvijas vēsturi ar pasaules vēsturi, citu valstu vēsturi un politikas notikumiem. Tikai tā muzeja apmeklētāji var saprast patieso vēsturi.

Nobeigums

No Latvijas aizbēgušie cilvēki daudzus gadus ilgojās pēc zaudētās dzimtenes. Viņi baidījās atgriezties mājās. Viņi gaidīja, ka kādreiz Latvija būs brīva un neatkarīga. Un pēc 50 gadiem šī vēlēšanās piepildījās.

Padomju Savienība sabruka. Diemžēl daudzi veci cilvēki to nesagaidīja. Taču liela daļa to piedzīvoja un priecājās. Tagad latvieši no visas pasaules var atbraukt uz Latviju un apmeklēt savu vecāku dzimteni. Latvijas nākotne ir daudz gaišāka. Bet mēs nedrīkstam aizmirst pagātni.

Par Latvijas vēsturi muzejā stāsta Vizmas Belševicas dzejolis. Tas ir dzejolis "Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas malām". Dzejolis vēršas pret netaisnību un ļaunumu, ko izdarījusi okupācijas vara.

Es gribu sadegt. Ugunskapu dodiet!
Garš bijis mūžs, bet mūža nomods – īss.
Visaugstākais no mana tēva godiem –
Pa stāvu liesmu uzkāpt debesīs
Un izkliegt netaisnību, kurā mana tauta
Ar dzelzi kvēlojošu nīdēta un kauta.

Latvijas Okupācijas muzejs. 2. teksts.

Valters Nollendorfs

Latvijas valsts pretinieki un atbalstītāji

Pirmajā pasaules karā Latvija daudz cieta un zaudēja.

Latvija zaudēja savus iedzīvotājus, mājas un rūpnīcas.

Tomēr pēc kara Latvija ieguva neatkarību un izveidojās kā valsts.

Krievijas un Vācijas impērija sabruka.

Tāču jaunā Latvijas valsts bija jāatjauno.

Tas bija grūts uzdevums.

Latvijai bija gan draugi, gan ienaidnieki.

Ienaidniekus bija grūti atšķirt no draugiem.

Arī iedzīvotāji nesaprata, kam ticēt.

Gan Krievija, gan Vācija solīja labumus un vienlaikus baidīja ar kaut ko citu.

Pirmā pasaules kara laikā no 1915. gada sākuma līdz 1917. gada beigām
Latvijā karoja vācu un krievu armija.

Daugava kļuva par frontes līniju.

Simtiem tūkstošu Latvijas iedzīvotāju no kara bēga uz Krieviju.

Krievijā Sibīrijas plašumos zemnieki varēja dabūt zemi.

Rīga bija liela un svarīga Krievijas impērijas pilsēta.

Rīgā bija daudz rūpnīcu.

1915. gada vasarā vācu karaspēks tuvojās Rīgai.

No Rīgas uz drošāku vietu izveda rūpnīcu iekārtas, mašīnas, instrumentus.

Latvieši nolēma cīnīties pret vācu armiju, taču viņiem savas armijas nebija. Latvieši dibināja savas latviešu strēlnieku vienības. Par strēlniekiem sauca karavīrus.

Strēlniekus vadīja latviešu virsnieki. Strēlnieki aizsargāja Rīgu pret vāciešiem līdz Pirmā pasaules kara beigām.

Krievu armijas vadība nebija spēcīga. Krievijas armija novērtēja latviešu strēlniekus.

Latviešu strēlniekus slavēja par drosmi, spēku un gudrību.

Taču strēlnieki cīnījās Krievijas armijā. Strēlnieku vidū izplatīja komunistu idejas. Daudzi latviešu strēlnieki tām noticēja. Šos strēlniekus sauca par sarkanajiem latviešu strēlniekiem.

1917. gadā Krievijā notika Oktobra revolūcija. Par komunistu vadītāju kļuva Ļeņins. Latviešu strēlnieki sargāja Ļeņinu un palīdzēja komunistu varai Krievijā.

Taču Latvijā komunisti nevarēja uzvarēt. Krievijas impērija sabruka, bet Latvija kļuva neatkarīga un brīva valsts.

Daudzi sarkanie strēlnieki palika Krievijā un kļuva par komunistiem.

Attēlā: Latviešu strēlnieki 1917. gadā netālu no Rīgas pie Ložmetējkalna. Tajā laikā viņi cīnījās pret vācu armiju. Strēlnieki tur rokās komunistu avīzes. Tas liecina par komunistu ietekmi.

Krievijai nebija spēka un naudas karot ar Vāciju. Tāpēc Ļeņins gribēja mieru ar Vāciju.

Ļeņins gribēja karot un uzvarēt visa Krievijā.

Tāču Krievijā daudzi cilvēki negribēja komunistus.

Arī Vācija negribēja vairāk karot ar Krieviju.

Vācija gribēja uzvarēt karā Rietumeiropā.

Tāpēc 1918. gada sākumā Vācija un Krievija noslēdza miera līgumu.

Komunisti atdeva Baltiju vāciešiem.

Tomēr patiesībā komunisti nemaz neplānoja atdot Baltiju.

Viņi bija viltīgi. Tā bija politiska spēle. Par Baltiju cīnījās divas varas.

Līdzīgi notika vēlāk, 20. gadsimta 30. un 40. gados.

Vācija gribēja uzvarēt karā, bet Vācijas plāni nepiepildījās. Vācijas impērija Pirmo pasaules karu zaudēja.

Vācija un pārējās Rietumu valstis Pamiera līgumu parakstīja 1918. gada 11. novembrī.

Taču Rietumu valstis Vācijai izvirzīja savus noteikumus. Rietumu valstis gribēja apturēt komunismu Krievijā. Bagātās Rietumu valstis negribēja zaudēt savu naudu un īpašumus.

Tāpēc viņi lika vācu armijai cīnīties pret komunistiem.

Tā Rietumu valstīm bija savas intereses un Krievijai – savas. Latvijas valdība to saprata un 1918. gada 18. novembrī pasludināja savu valsti un neatkarību.

Latvijā darbojās pagaidu valdība. To vadīja Kārlis Ulmanis.

Tomēr Latviju vēl arvien bija okupējuši vācieši.

Latviešu strēlnieki Krievijā joprojām ticēja Ļeņinam un komunistu idejām par brīvu Latviju Padomju Savienībā.

Viņi negribēja palīdzēt Ulmaņa valdībai.

Tāpēc 1918. gada decembrī komunisti Latvijā nodibināja citu valdību – Padomju Latvijas valdību.

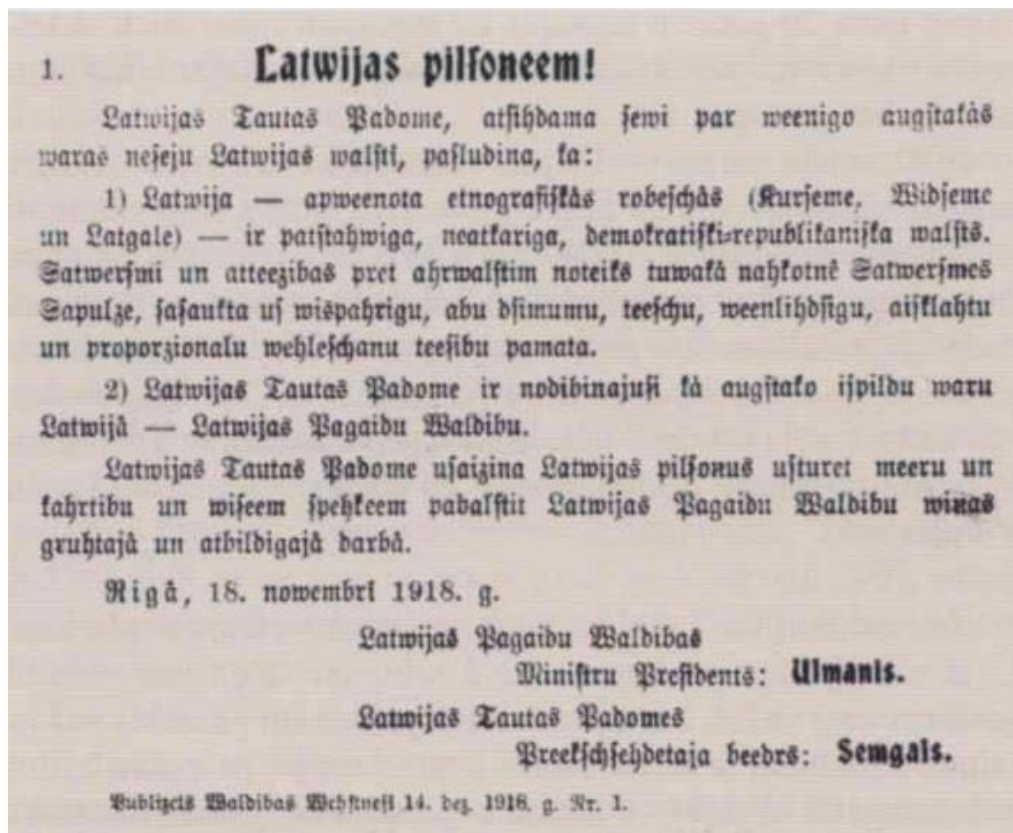
Šo valdību sarkanie strēlnieki atbalstīja un ieradās Latvijā.

1919. gadā Latvijā atkal sākās cīņas.

Viena gada laikā jaunā Latvijas valsts kļuva spēcīga.

Latvija sadarbojās ar Igauniju, Lietuvu, Poliju un citām valstīm.

Arī tauta arvien vairāk atbalstīja Ulmaņa pagaidu valdību, nevis komunistus.

Attēlā: Oficiālais paziņojums par Latvijas neatkarību 1918. gada 18. novembrī.

Tā ir deklarācija.

Deklarāciju parakstīja Latvijas pagaidu valdības pārstāvji Kārlis Ulmanis un Gustavs Zemgals.

Teksts ir rakstīts vecajā drukā.

Īsajā padomju varas laikā no 1918. līdz 1919. gadam cilvēki sāka saprast komunisma šausmas un teror.

Komunisti daudzus cilvēkus nogalināja.

Rietumvalstis nostājās Latvijas nacionālās valdības un armijas pusē.

Taču Latvija nevēlējās ne vācu, ne komunistu varu.

Latvijas Atbrīvošanas karš beidzās ar pilnīgu uzvaru pār visiem ienaidniekiem.

Attēlā: svinīgā sapulce par godu Latvijas neatkarības paziņošanai.

Tas notika 1918. gada 18. novembrī Nacionālajā teātrī.

Uz skatuves ir sapulcējušies visi iesaistītie cilvēki.

1920. gada augustā Padomju Krievija noslēdza miera līgumu ar Latvijas Republiku.

Šajā līgumā Padomju Krievija pilnībā atzina Latvijas neatkarību un solīja to ievērot. Krievijai sekoja citas valstis.

Pēc kara gadiem beidzot iestājās miers.

Latvijas atjaunošana varēja sākties.

Tomēr Padomju Krievija miera līgumu neievēroja.

Tā atkal okupēja Latviju pēc 20 gadiem 1940. gada 17. jūnijā.

20 gadu neatkarības laikā līdz 1940. gadam Latvijas tauta pierādīja, ka tā var:

- atjaunot savu valsti;
- būt patstāvīga;
- būt līdzvērtīga ar citām Eiropas un pasaules valstīm;
- būt ar savām nācijas interesēm;
- izveidot saliedētu sabiedrību.

To visu pārtrauca 1940. gada Padomju Savienības okupācija.

Pēc tam no 1941. līdz 1945. gadam Latviju okupēja nacistiskā Vācija.

Pēc Vācijas zaudējuma Otrā pasaules karā 1945. gadā Latviju atkārtoti okupēja Padomju Savienība.

Otrā padomju okupācija turpinājās vēl 45 gadus.

Šajos gados padomju vara realizēja komunistisku režīmu un Komunistiskās partijas neierobežotu varu.

Tauta bija pakļauta padomju režīmam. Nacionālas valsts nebija.

Taču visu triju okupāciju laikā tauta saglabāja ticību brīvībai un neatkarībai.

Sapnis piepildījās 1990. un 1991. gadā, kad Latvija atguva neatkarību.

3. teksts (nav norādīts autors)

Latvijas Okupācijas muzeja vēsture

Latvijas Okupācijas muzejs dibināts 1993. gadā Rīgā.

Muzeja uzdevums ir:

- pētīt un skaidrot Latvijas okupāciju,
- glabāt vēstures materiālus,
- izglītēt sabiedrību par Latvijas okupāciju.

Okupācijas muzejs sadarbojas ar citām organizācijām un muzejiem Rīgā, Latvijā, Eiropā, pasaulē.

Okupācijas muzeju gadā apmeklē vairāk nekā 100 000 cilvēku.

Vairāk par pusi muzeja apmeklētāju ir ārzemju viesi.

Informācija par muzeja materiāliem ir pieejama latviešu, angļu, krievu un vācu valodā.

Apmeklētāju grupas vada sagatavoti gidi.

Muzeja nodaļās glabājas svarīgi dokumenti, piemiņas lietas, fotogrāfijas un atmiņu stāsti.

Muzejā ir videotelpa. Te muzeja darbinieki filmē aculiecinieku stāstījumus.

Muzejā ir vairāk nekā 2000 šādu ierakstu.

Okupācijas muzejs rīko seminārus skolotājiem, nodarbības skolēniem, kā arī brauc ar savām izstādēm uz dažādām vietām. Vēl muzeja darbinieki gatavo mācību materiālus.

Okupācijas muzeju uztur Latvijas Okupācijas muzeja biedrība. Tā ir sabiedriska labdarības organizācija, kurai ziedo:

- ārzemju latvieši,
- organizācijas,
- individuāli ziedotāji,
- muzeja apmeklētāji.

Valsts muzejam dod tikai 10% no budžeta. Pārējo muzejs savāc ar ziedojumiem.

2006. gadā Latvijas Valsts apstiprināja Latvijas Republikas Okupācijas muzeja likumu. Likums nodrošina muzejam finansiālu atbalstu, dod tiesības lietot ēku un zemi bez maksas.

Muzejs atrodas Vecrīgā, blakus Melngalvju namam.

Muzeja ēka celta padomju okupācijas laikā. Toreiz tas bija Latviešu sarkano strēlnieku muzejs.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas muzeja ēku plānoja nojaukt.

Taču vēlāk ēku nolēma pārbūvēt, paplašināt un iekārtot tajā Latvijas Okupācijas muzeju.

Taču ar laiku arī šīs telpas muzejam bija par mazu. Muzejs attīstījās, darbinieki gribēja rīkot jaunas izstādes, bija daudz jaunu eksponātu.

2011. gadā izstrādāja jaunu muzeja piebūves projektu. To nosauca par Nākotnes namu. To projektēja pasaulē pazīstams Amerikas latviešu arhitekts Gunārs Birkerts.

Tagad abas ēkas – jaunā un vecā – atrodas blakus. Jaunā muzeja ēka ir gaiša, vecā – tumša. Šīm krāsām ir simboliska nozīme. Tas nozīmē, ka Latvijas pagātne bija tumša, bet nākotne ir gaiša un skaidra.

Jaunai muzeja ēkai ziedoja daudzi iedzīvotāji.

Muzeja atbalstītāji līdz 2018. gadam bija ziedojuši 1,5 miljonus eiro.

Jauno muzeja ēku pabeidza 2021. gada rudenī, bet atvēra 2022. gadā.

4. teksts

(tekstam nav autora; oriģinālā teksts sākas ar I. Ivaska citātu)

Ievads sarežģītajā Latvijas vēsturē

Eiropas vēsture ir daudz pētīta.

Baltijas vēsture ir maz pētīta.

Latviju pasaulē jauc ar citām valstīm.

Par to nav jābrīnās.

Par Baltijas tautām līdz Pirmā pasaules kara beigām citās valstīs cilvēki nezināja.

Baltijas valstis ir Igaunija, Latvija un Lietuva.

Visas trīs valstis dibinātas 1918. gadā.

Katra no valstīm ir īpaša.

Igaunijai, Latvijai un Lietuvai ir sena vēsture.

Senā vēsture

Pirms mūsu ēras pie Baltijas jūras dzīvoja mūsu senči.

Igauni runāja igauņiski, Latvijas lībieši runāja lībiešu valodā.

Tās ir somugru valodas.

Latvieši runāja latviski, lietuvieši runāja lietuviski.

Tās ir baltu valodas.

Baltu valodas pieder indoeiropiešu valodām.

Baltu valodas ir vienas no vecākajām indoeiropiešu valodām.

Pirmās liecības par baltu tautām ir pirms diviem tūkstošiem gadu.

Par to liecina vēstures grāmatas.

Senos laikos baltieši tika saukti par aistiem.

Aisti dzīvoja pie Baltijas jūras un vāca dzintaru.

Pie Baltijas jūras arī tagad var atrast dzintaru.

Romas impērijas laikā dzintaru veda no Baltijas uz Grieķiju un Romu.

13.gadsimtā vācieši iekaroja Latvijas un Igaunijas valdnieku zemes.

Viņi izveidoja Livonijas savienību.

Tajā pašā laikā Baltijā attīstījās pilsētas un tirdzniecība.

Vācieši kļuva par latviešu un igauņu pilsētu saimniekiem.

Lietuviešiem izdevās apturēt vāciešu uzbrukumus 13. gadsimtā.

Lietuvieši izveidoja savu valsti.

Vēlāk Lietuva kopā ar Poliju kļuva par lielu valsti.

Latvija nebija tik liela valsts.

Latvijas zemi vēlējās iekarot dāņi, zviedri, poļi.

Nacionālā atmoda un Latvijas valsts

Latvijas zemē dzīvoja daudz latviešu un citu tautību cilvēku.

Latvieši pārsvarā bija zemnieki un dzīvoja laukos.

Līdz 19. gadsimtam viņiem nebija atļauts skaļi izteikt savas domas.

19. gadsimta beigās latvieši saprata savas tautas, kultūras un valodas vērtību.

Latvieši savā zemē gribēja būt patstāvīgi.

Viņi gribēja izdot grāmatas latviešu valodā, gribēja latviešu skolas un savu augstskolu.

Latvieši gribēja būt kā citas Eiropas valstis.

Tāču latvieši negribēja būt kopā ar Vāciju un Krieviju.

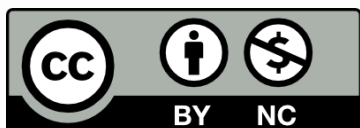
Daudzi latvieši aizbēga uz Krieviju.

Tāču Krievijai viņi nebija vajadzīgi.

Starp Vāciju un Krieviju izveidojās jauna un neatkarīga valsts.

Tā bija Latvija.

Tas notika 1918. gada 18. novembrī.

ERASMUS+ projekts
2020-1-LV01-KA204-077527

Vieglās valodas veicināšana sociālajai iekļaušanai

'PERLSI'

Darba grupa
Velga Polinska
Dite Liepa
Oļegs Volodjko
Pāvels Bistrovs
Līga Lipčika